

ISO 45001 STYRKER TOPLEDELSENS ANSVAR

Af Søren Hald, Ledende auditor, DNV GL og Kåre Appel Weng, Salgs- og marketingchef, DNV GL

Virksomhederne får med den nye ISO 45001 et internationalt anerkendt værktøj til at forbedre arbejdsmiljøet. Standarden giver virksomheder et operationelt system til at styre uden om erhvervsrelaterede sygdomme og undgå arbejdsulykker. Vi tager dig gennem de væsentligste ændringer og ser også på de nye regler for Kro-nesmiley-ordningen.

Da ISO 45001 omsider blev godkendt tilbage i januar, var det med et overvældende flertal på 90 procent af de stemmeberettigede. Dermed stedes den gamle standard for arbejdsmiljø, OHSAS 18001, til hvile efter knap 20 år - og de virksomheder, som er certificerede efter OHSAS 18001, får tre år til at indføre afløseren. Tre år kan lyde som langt tid, men ISO 45001 kan bestemt ikke gennemføres 'over night'. Den stiller specifikke krav til en række tiltag og forventer stort engagement fra hele organisationen, ikke mindst fra topledelsen.

BYGGER PÅ HLS

ISO 45001 er som de andre nye ISO-standarder baseret på ISO Guide 83 ("Annex SL"), som definerer en fælles High Level Structure (HLS) for alle typer af ledelsessystemer. Dermed bliver det nu lettere at integrere arbejdsmiljøledelsessystemet med andre standarder som 9001, 14001, 50001 eller 27001 for bare at nævne de mest almindelige. I praksis betyder det, at alle nye ledelsessystemstandarder anvender fælles termer, en række fællestekster og ikke mindst en ensartet struktur:

1. Anvendelsesområde
2. Normative referencer
3. Termer og definitioner
4. Organisationens rammer og vilkår
5. Lederskab og inddragelse af arbejdstagere
6. Planlægning
7. Støtteaktiviteter og -funktioner
8. Drift
9. Vurdering af præstationer
10. Forbedring

Fordelen ved den faste struktur er, at de virksomheder, der allerede er certificeret efter en anden HLS-standard, ved hvad de skal igennem. Og de virksomheder, som skal følge den nye struktur for første gang, kan glæde sig over en langt mere præcis og operationel plan for indsatsen, end de tidligere standarder bød på.

HVAD ER NYT I ISO 45001?

Mange springer ofte kapitel 3 over, det er jo bare termer og definitioner. Men giv alligevel kapitlet en ekstra gennemlæsning, for i ISO 45001 er der væsentlige ændringer fra OHSAS 18001 pga. harmoniseringen med HLS: Nu findes fx en fælles tilgang til risikobegrebet. Det er også i kapitel 3, at en an-

den væsentlig ny definition af, hvem ledelsessystemet omfatter, er defineret. I OHSAS 18001 talte man om "medarbejdere" - i ISO 45001 taler man om "arbejdstagere". Konsekvensen er, at ledelsessystemet gælder for alle, der udfører arbejde på vegne af virksomheden - og dermed også for ledelsen eller for midlertidige ansatte eller arbejdstagere, der arbejder frivilligt. Denne definition er ikke kontroversiel i Danmark, men førte til, at en række andre lande stemte nej.

Med OHSAS 18001 valgte mange virksomheder at udnævne en arbejdsmiljø- og sikkerhedsansvarlig til at varetage arbejdsmiljøarbejdet frem for at integrere systemet i hele organisationens aktiviteter. Det er der ikke nødvendigvis noget forkert i. Men i ISO 45001 er det et krav, at indsatsen skal integreres i organisationens overordnede ledelsessystem, og den øverste ledelse er gjort tydeligt ansvarlig og til primus motor i at drive et sundt og sikkert arbejdsmiljø fremad. Desuden skal ledelsessystemet understøtte virksomhedens overordnede strategi og selvfølgelig overholde alle relevante krav ift. arbejdsmiljø.

Desuden er der et langt stærkere fokus på 'organisations kontekst'. Virksomheden skal ikke alene forholde sig til egne arbejdsmiljø- og sikkerhedsspørgsmål - den skal også inddrage omverdenens forventninger til den. Men lad os dykke mere ned i forskellene på de to standarder ud fra udvalgte overskrifter i HLS-strukturen:

ORGANISATIONENS RAMMER OG VILKÅR

I dette punkt stilles der krav til organisationen om at definere arbejdstagerne og 'andre interessenter' behov og forventninger. Interessentinddragelse er allerede almindeligt anvendt af mange større virksomheder til at kortlægge bekymringer og spørgsmål - fx i forbindelse med CSR-initiativer. Interessenter eller 'stakeholders' er en omfattende betegnelse, som blandt andet kan dække over:

- Arbejdstagerrepræsentanter, fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer
- Leverandører og outsourcing-partnere
- Kunder
- Leverandører (af fx produkter og ydelser)
- Myndigheder
- Ejere/aktionærer
- Besøgende, arbejdstageres pårørende, lokalsamfundet og naboer til organisationen
- Brancheorganisationer, ikke-statslige organisationer

De input, din virksomhed får fra arbejdstagere og interessenter, skal bruges til at fastlægge jeres risici og muligheder (punkt 6). Bemærk, at det er i dette punkt, standarden kræver, at organisationen forholder sig til lovgivningen, som er et krav fra omverdenen. Hvis du hører nogen sige, at "lovmedholdelighed" ikke er et eksplicit krav i standarden, er det fordi at kravet er indeholdt i dette krav om, at organisationen skal definere relevante krav fra omverdenen. At forsøge at holde lovgivning uden for omverdenens relevante krav kræver derfor mere end bare fanden til at læse biblen.

LEDERSKAB OG INDDRAGELSE AF ARBEJDESTAGERE

Her er det nye, at topledelsen skal engagere sig mere dybdegående i de kritiske aspekter af arbejdsmiljøledelsessystemet. Topledelsen skal ifølge ISO 45001 "udvise lederskab og forpligtelse, hvad angår ledelsessystemet", dvs. være tydelige i den daglige indsats og kommunikation. Både arbejdstagere og øvrige relevante interessenter skal i praksis kunne drøfte centrale aspekter om sikkerhed og arbejdsmiljø med ledelsen.

Det understreges desuden i standarden, at ledelsen skal sikre, at arbejdstagerne konsulteres og inddrages - gerne via et arbejdsmiljøudvalg og arbejdsmiljørepræsentanter. Og endelig påpeges det, at ledelsen er direkte udpeget til at sørge for, at ansvarsområder og beføjelser er tydeligt defineret - og at alle forstår deres roller. I Danmark understøttes dette krav allerede af arbejdsmiljølovgivningen, og det er derfor for mange virksomheder oplagt at lade den lovpligtige arbejdsmiljøorganisation være det sted, man inddrager medarbejderne.

PLANLÆGNING

Styring af risici er i ISO 45001 et centralt emne. Virksomheden skal anvende viden (indsamlet i punkt 4) til at afdekke de risici og muligheder, der skal adresseres i ledelsessystemet for at nå de ønskede mål. Det skal i sidste

ende munde ud i konkrete tiltag til at reducere risiciene. Og det skal formaliseres som love og krav - herunder en klar plan for, hvordan man skal reagere i nødsituationer ved at etablere et beredskab.

Ledelsen skal desuden fastlægge målbare pejlemærker for arbejdsmiljøindsatsen og kunne demonstrere overholdelse af lovgivning, forbedring af præstationer og effektiv risikostyring. Støtteaktiviteter og -funktioner

I dette punkt bliver det defineret, hvad virksomheden skal gøre for at forberede organisationen til den nye dagsorden. Der skal tilføres de nødvendige ressourcer og fastlægges kompetencekriterier for hver funktion og rolle, som er relevant for arbejdsmiljøledelsessystemet. Måske skal der tilføres nye kompetencer, måske skal arbejdstagere omroteres eller videreuddannes.

Det er desuden et klart krav, at arbejdstagere bliver grundigt introduceret til arbejdsmiljøpolitikken og målene. I det hele taget præciseres det, at der skal kommunikeres klart og struktureret med arbejdstagerne - og at arbejdstagerne skal have indflydelse på processen. Som med OHSAS 18001 stilles der fortsat krav til dokumentation af informationer. Nyt er derimod, at det nu også omfatter elektroniske medier, og at dokumentationen skal beskyttes tilstrækkeligt.

KONVERTERINGEN TIL DEN NYE STANDARD

International Accreditation Forum [IAF], der laver akkrediteringsreglerne, som alle certificerende organer er akkrediteret efter, har også lavet krav til overgangen fra OHSAS 18001-certifikater til ISO 45001. IAF har vedtaget en 3-årig overgangsperiode fra datoen for udgivelsen af ISO 45001. For at opretholde jeres arbejdsmiljøcertifikat skal certificerede virksomheder derfor inden den 12. marts 2021 have gennemført et obligatorisk konverteringsaudit.

IAF kræver, at de certificerende organer anvender mindst en auditdag ekstra i forbindelse med et allerede planlagt audit. Det er mere tid, end der var krævet ved overgangen til de nye ISO 9001- og ISO 14001-standarder.

Derudover har IAF ændret på kravene til tidsberegning afhængig af kompleksiteten af virksomheden. Mange virksomheder vil derfor opleve, at de certificerende organer i fremtiden skal bruge lidt mere tid på audit end tidligere - det gælder især for virksomheder med et risikofyldt arbejde.

DRIFT

Her er der for alvor sket noget i forhold til OHSAS 18001. Der er tilføjet særskilte underpunkter, som dækker ændringsstyring, outsourcing, indkøb og leverandører. Pointen er, at din virksomhed skal have processer for effektivt at styre de aktiviteter, som vedrører alle de organisationer, der leverer produkter, ydelser og aktiviteter til jer. Det springende punkt er, at din virksomhed helt og holdent forstår, hvordan relevante interessenter interagerer med virksomheden - og hvordan eventuelle farer styres effektivt med ledelsessystemet.

Punktet omhandler endvidere procedurer for nødberedskab og afværgeforanstaltninger. Meget indhold er ført videre fra OHSAS 18001, men igen understreges betydningen af at inddrage interessenter og kommunikere klart og tydeligt.

HVAD GØR DU HERFRA?

I DNV GL har vi allerede mærket en stigende interesse for ISO 45001. Her anbefaler vi denne enkle tilgang til de virksomheder, der skal overgå til standarden:

1. Få overblik over den nye standard
 - hvad er nyt? (tag evt. på et af de mange kurser om den nye standard)
2. Lav en GAP-analyse
 - hvor langt er I fra målet?
3. Opgrader jeres kompetencer
4. Forpligt jer til interne audit, hvor I gør status
5. Gennemfør et konverteringsaudit ●

KRONESMILEY

Arbejdstilsynet skal via kontrolbesøg sikre, at der arbejdes sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt i de danske virksomheder. De virksomheder, der er arbejdsmiljøcertificeret efter Arbejdstilsynets bekendtgørelse 1191 eller 1193 får offentliggjort en såkaldt kronesmiley på tilsynets hjemmeside, men den kan blive taget fra dem igen, hvis et kontrolbesøg viser, at der ikke er orden i sagerne. Tidligere blev certificerede virksomheder friholdt fra Arbejdstilsynets risikobaserede tilsyn.

Fra 1. juli og tre år frem kan Arbejdstilsynet også udtage certificerede virksomheder til tilsyn, og vil i samme periode aflægge 500 certificerede virksomheder et besøg. Det svarer til hver sjette certificerede virksomhed. Udover flere besøg skal de certificerende organer også bruge 5% mere tid på audit af det materielle arbejdsmiljø.

Målet er at tjekke, om der er styr på arbejdsmiljøet og undersøge, om certificeringsordningen er tilstrækkelig effektiv. Arbejdstilsynet vil især have fokus på det materielle arbejdsmiljø, herunder støjniveau, adskillelse af mennesker og køretøjer på færdselsveje samt det psykiske arbejdsmiljø. Er der væsentlige problemer i virksomheden, bliver certificeringsorganet orienteret og kontrollen styrket fremover.

SØREN HALD,
RESSOURCE
MANAGER

Lead Audit i DNV GL siden 1996 med kompetencer inden for ISO 45001, ISO 9001, 14001 og ISO 50001, CSR med flere.

Underviser på kurser i de nye ISO standarder.

Bachelor of Science, Aalborg Universitetscenter 1989.

KÅRE APPEL WENG,
SALG- OG
MARKETINGCHEF

10 års erfaringer fra certificeringsbranchen med kurser, undervisning og certificeringsforløb for kunder i både Danmark og globalt

Underviser topledelse i at skabe værdi med ledelsessystemer

Cand.mag. i kommunikation, Aalborg Universitet 2005